

Hovdestalunds begravningsplats

Nybyggnad av RWC

Antikvarisk rapport

S:t Ilians socken
Västerås stad
Västerås kommun
Västmanland

Helén Sjökvist

Hovdestalunds begravningsplats

Nybyggnad av RWC

Antikvarisk rapport

S:t Ilians socken
Västerås stad
Västerås kommun
Västmanland

Helén Sjökvist

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2014

Omslagsfoto: WC-byggnaden sedd från nordväst. Foto: Helén Sjökvist.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-379-8

Tryck: Stiftelsen Kulturmiljövård, Västerås 2014.

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund	5
Genomförande	8
Referenser.....	11
Kart- och arkivmaterial	11
Otryckta källor.....	11
Litteratur.....	11
Tekniska och administrativa uppgifter	11

Figur 1. Begravningsplatsens läge, markerat med en ring. Utdrag ur Gröna kartan.
Skala 1:50 000.

Inledning

Under 2011 och 2012 har arbete pågått med att uppföra ett nytt förråd/RWC på Hovdestalunds begravningsplats i Västerås. Länsstyrelsen gav tillstånd till arbetet 2011-02-02 dnr 433-2330-10.

Figur 2. Placeringen av nytt RWC markerat med en röd ring. Grundkarta: LstGIS.

Bakgrund

Hovdestalunds begravningsplats i Västerås invigdes 1924.¹ Den dåvarande stadsarkitekten Erik Hahr hade gjort förslaget till området och även ritat det nationalromantiska kapellet som uppkallades efter S:t David, enligt legenden Västmanlands apostel.

Den del som först anlades för begravningsverksamhet var ett ekskogsområde, vilket sträcker sig från öster till väster i höjd med S:t Davids kapell.² Den ursprungliga växligheten har till stor del bevarats, och gravplatserna placerades fritt inom de ramar som markförhållandena och den ursprungliga vegetationen medgav. Hahr tog sin inspiration från de skogskyrkogårdar som vid denna tid börjat anläggas i framförallt Tyskland men även södra begravningsplatsen i Stockholm. Inför det förestående färdigställandet skrev VLT i oktober 1923 i lyriska ordalag om kyrkogården. ”Om begravningslundens det har redan yttrats att denna kyrkogård kommer bli en ny sevärdhet i Västerås.³ Främst för läget; moränåsen som kommer fram i Svartåns dal, men här framemot staden hejdar sig, sjunker ned och går ut till intet.

På åskränet en rik vegetation av högväxta träd, under dessa buskar och på marken en rik örtflora. Sluttningarna fram emot öster, söder och väster äro en sluttande åkermark, nu delvis indelad i begravningskvarter och smakfullt planterad. Gå in och se träden, ekarna framför allt. Inga skröpliga gamlingar utan friska, yviga starka träd. Mot

¹ Lst beslut 2011-02-02, dnr 433-2330-10.

² Lst beslut 2012-08-06 dnr 433-3620-12.

³ VLT den 19 oktober 1923.

vägen flankeras gravkapellet av två de största som parken har, verkliga praktexemplar som man icke kan önska sig bättre. Vackrast är dock krönet och västslutningen. Här visar trädfloran sitt bästa mälardalskynne, såsom den gör när den får utveckla sig fritt. Ek, en och en och annan ask, alm eller smärt björk och så gran längre åt norr. Undervegetation är mest hassel i vackra bestånd, men även andra buskar. Här har den mänskliga vårdaren farit vackert fram med, tagit upp några gångar och röjt en smula i snåren för att det vackra och livsdugliga skulle få rum att utvecklas och bli yppigt, vart och ett i sin art. Utsikten över dalen, väl odlad och vacker åt alla sidor förhöjer i hög grad intrycket av skönhet och harmoni. Det är i själva verket en begravningspark, lugn och värdig som en sådan park kan bli, när naturen får göra det mesta. . denna park är att glädjas åt, desto mer som nya begravningsplatser ofta förete en kal fyrkant med ett eller annat planterat träd, som i sin gänglighet orientera sig i sina nya ensliga förhållanden.”

”Det är ett avsevärt arbete som nedlagts på det nya begravningsområdet sedan det första spadtaget togs den 1 september 1920. För det första ett omfattande arbete som nu inte synes; dräneringen. Trots sitt höga läge var platsen mycket vattensjuk, beroende på närliggande ännu högre belägna skogsområden. Ett flertal djupa utfallsdiken med ett djup av 2,2 meter måste grävas. Till dessa huvudledning har sedan mindre täckdiken lagts. När detta väl var gjort, tog man itu med anläggande av gångar, planteringsarbeten etc. En hel del har tidigare skrivits om dessa arbeten; de stora huvudgångarna med sina alléer, viloområdena mm. I kyrkogårdens nuvarande skick kan man emellertid få ett begrepp om hur den i framtiden då planteringarna växt fram, kommer att te sig. Man fäster sig då ovillkorligen vid det såväl ur praktisk som estetisk synpunkt utomordentliga system som följts vid begravningsfältens iordningsställande. För Västerås del möter här en fullständigt ny anordning. De gamla kyrkogårdarnas stora fält, där begravning sker i ett flertal efter varandra följande rader, letar man förgäves efter. Gravfältet är här sönderdelat av ett flertal parallellt löpande gångbanor. Begravningsområdena mellan dessa gångbanor rymma endast tvenne rader gravar och mellan dessa rader äro häckar av syren jämte enstaka träd planterade. När dessa häckar hunnit växa upp, blir varje gångbana en för sig själv sluten och vacker enhet, med en rad av gravplatser på ömse sidor. Genom detta system omöjliggörs också den ovana, som kyrkogårdsbesökare ofta ha, att ge sig in bland gravarna – ja understundom även över gravarna. Anordningen kännetecknas av en pietet för de dödas område, som med rätta torde göra skäl för beteckningen kyrkogårdskultur. Ritningarna för anläggningen i sin helhet ha som bekant utförts av arkitekt E Hahr. Anläggningens utförande ha stått under trädgårdsdirektör Anders Follmers personliga ledning. Till sitt förfogande har han under de tre år som arbetet pågått, haft en arbetsstyrka som i medeltal torde ha uppgått till 5 eller 6 man. För den som följt arbetet under dess olika faser, står det klart att en god ledning och en arbetsvillig arbetarkår här lyckats gemensamt utföra ett gediget och i förhållande till tidens längd synnerligen omfattande arbete.”

Under 1940-talet utvidgades kyrkogården såväl söderut som norrut.⁴ Istället för det tidigare naturanpassade idealet anlades nu områden med tuktade häckar av idegran i söder och avenbok i norr vilka delar in områdena i strängt geometriskt utformade rum.

Minneslunden togs i bruk redan 1959 och är därigenom en av de äldsta i Sverige. Längst söderut har ytterligare ett område tillkommit senare. Där har planteringarna emellertid anlagts på ett mera omväxlande sätt, med fritt växande buskar och träd, något mer i linje med den ursprungliga delen av kyrkogården.⁵

⁴ Västerås kyrkogårdsförvaltnings hemsida

⁵ Västerås kyrkogårdsförvaltnings hemsida.

Det område längst i norr som senast tagits i bruk har följer dagens trend för kyrkogårdar, där exempelvis mer individuella önskemål om gravöverbyggnader kan tillgodoses. Den ursprungliga marken växlar här från åker till skog med moränmark och röjda gläntor. Kvarter med urngravar har anlagts på skogsmarken och kistgravar på den tidigare åkermarken. I nordväst finns också ett område kallat "Icke kristnas begravningsplats".

Figur 3. Hovdestalund före etableringen av kyrkogården. Häradsekonomska kartan 1905-11.

Figur 4. Utsnitt av turistkarta över Västerås 1963. Källa: Västerås stad.

Figur 5. Den äldre delen av kyrkogården, strax norr om den nya WC-byggnaden. I bakgrunden ansas Habrs kapell. Foto: Helén Sjökvist.

Genomförande

Byggnaden har uppförts i en kulle i den äldre delen av kyrkogården, utefter en av kyrkogårdens huvudaxlar.

Byggnaden är till större delen ingrävd i backen med en murad stomme av isolerblock. Entréfasaden är täckt med modulsivor med skifferplattor från Artstone. De utskjutande sidorna är på utsidan täckta med kopparplåt och med stensivor på insidan. Avtäckningen av krönen på murarna är utförd med kopparplåt. För att undvika fall sitter ett smidesstaket uppe på krönet.

Dörrpartiet är tillverkat i ek med ljusinsläpp i glas.

Vid uppförandet visade det sig svårt att få jorden att ligga kvar på sidorna av den ingrävda byggnaden, längst ut mot de utskjutande stödmurarna. Istället blev tätskiktet synligt, vilket gav ett mycket ofärdigt intryck. Slutligen löstes problemet genom att koppertäcka även denna del av byggnaden.

Figur 6 och 7. Arbete pågår med fasaden. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 8. Byggnaden sedd från söder under byggnation. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 9. Fasaden färdigställd. Koppartäckning av de utskjutande stödmurarna. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 10. Färdigställd fasad. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 11. Tätskiktet för byggnaden syns där jorden inte ligger kvar. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 12. Stenfasaden med skifferplattor. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 13. Sidorna koppartäckta även på byggnadens sidor, där jorden tidigare inte låg kvar. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 14. Stödmur och täckta sidor på byggnaden. Foto: Helén Sjökvist.

Figur 15. Centralt i bilden anas kullen med den nya WC-byggnaden. Den är omgärdad av den gamla kyrkogården med ekar och äldre gravvårdar med stenramar. Foto: Helén Sjökvist.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Häradsekonomiska kartan 1905-11
Lst beslut 2011-02-02, dnr 433-2330-10.
Lst beslut 2012-08-06 dnr 433-3620-12
Turistkarta över Västerås 1963

Otryckta källor

www.kyrkogardsforvaltningenvasteras.se

Litteratur

Västmanlands läns tidning (VLT) 19 oktober 1923. ”Den nya kyrkogården samt gravkapellet nu färdiga för invigning”.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:	11127
Länsstyrelsen dnr:	433-2330-10
Landskap:	Västmanland
Län:	Västmanlands län
Socken:	S:t Iljan
Beställare	Västerås Samfällighet
Antikvarisk medverkan:	Helén Sjökvist Stiftelsen Kulturmiljövård Stora gatan 41 72212 Västerås